

že na rozdíl od nich jsou původnější, čímž se snaží zvýšit autoritu a potvrdit legitimitu slovenského národa. Úvahy směřované k historizaci pohádky později odmítá Dobšinský a rozvádí mytologickou teorii, podle níž jsou pohádky výtvořeny básnické obrazností, které vznikly „z prvotného názoru zosobňovania prírody, symbolizujúce nám prírodu a jej zjavy i doby“.

Ediční poznámky přináší informace o použitých sbírkách, konkordanci vybraných pohádek v různých vydáních, dále doplňují údaje o autorech předloh, původně umístěné na začátcích pohádek, a dokládají další materiály, jako jsou ukázky z předloh, srovnávací poznámky, úvody sbírek apod. Jde o bohaté a zajímavé informace, velkému množství textů však chybí přísnější systematické uspořádání – těsně související informace se nacházejí na různých místech a čtenář se v nich obtížně orientuje. Například na s. 439 Dobšinského text *Báječnost povestí* obsahuje hvězdičky, jejichž význam je objasněn až na s. 507 (jedná se o odkazy na původní poznámky pod čarou, které byly přemístěny do edičních poznámek). Podobně je úvod k Francisciho sbírce umístěn do dobových dokumentů, zatímco úvody ke zbývajícím dvěma sbírkám jsou v edičních poznámkách. Stejně je tomu s textem Ludovíta Štúra *O národných povestiach a piesňach plemien slovanských* a s jeho vývojovým předstupněm, recenzí na Francisciho sbírku. Výběr z Dobšinského sbírky je rozdělen do tří zmíněných skupin, avšak v obsahu i na úvodních stranách každé skupiny jsou jen římské číslice, jejichž význam musí čtenář najít opět v edičních poznámkách na s. 462.

Pokud jde o jazykové úpravy, editorka v jazykové poznámce píše, že přistoupila

k drobným aktualizacím úpravám, ze kterých uvádí jen dvě – plurál u zvířat mužského rodu a výrazy *kraľovanie* a *kraľovat*. Při srovnání s předlohou zjistíme, že úprav je mnohem více. Namátkou jsem vybral pohádku „Tri citróny“ (s. 39–49) a identifikoval rozdíly v morfologii (Pácalová: *voľačo* – Pauliny: *voľač*, *dačo* – *dač*, *podčím* – *podčím*, *pokašliava* – *pokašľava*, *nádej* – *nádeja* ad.), lexiku (*odhodlal* – *odsanoval*, *stranou* /*nejde* spíše o *chybu*?/ – *stráňou*, *špendlík* – *gombačka*) i v pravopisu (*Pán Boh* – *pán boh*, *odstraněné* či *přidané čárky*). Domnívám se, že by bylo korektní o těchto úpravách alespoň obecně informovat.

I přes uvedené výtky hodnotím publikaci pozitivně a oceňuji její přínos k plastičtějšímu a objektivnějšímu obrazu slovenské literární pohádky 19. století. Množství doprovodného materiálu – vhodně zvolených dobových dokumentů i sekundárních textů samotné editorky – svědčí o důkladné přípravě a hlubokých znalostech tématu. Čtenář si tak může vybrat, zda knihu pojme jako reprezentativní pohádkovou antologii, nebo také jako zdroj informací o dobovém myšlení a úloze pohádky v 19. století.

Jan Luffér (Orientální ústav AV ČR, v. v. i.)

Ondřej Daniel, BIGBÍT NEBO TURBO-FOLK. PŘEDSTAVY MIGRANTŮ Z BÝVALÉ JUGOSLÁVIE. *AntropoEdice*, sv. 3., *AntropoWeb*, Praha 2013, 158 s.–

Ondřej Daniel se ve své knize pokouší na základě kulturně, geograficky a historicky podmíněných představ rozklíčovat pozadí myšlenkového světa migrantů

z bývalé Jugoslávie. Představy migrantů lze v intencích této studie chápat jako pocity odcizení se majoritě v hostitelské zemi. Zároveň jsou i mechanismem vyrovnávání, který reflektuje vlastní etnický původ. V těchto představách se pak migranti opírají o záchytné body, jež odkazují ke kategoriím kulturní a kolektivní paměti. Ty mohou být promítány do mnohovrstevnatých projevů populární kultury.

Autor využívá velmi bohatou základnu interpretačních perspektiv charakteristických pro několik vědních disciplín. Ze své pozice etnologa (odtud studii hodnotím) bych záběr knihy umístil na pomezí kulturních studií (cultural studies), antropologie, sociální nebo symbolické geografie a kulturně-historického přístupu etnohistorie. Představuje kulturní analýzu vhodně kombinovanou s postihnutím sociálně-historického kontextu migrací. Daniel se totiž rozhodl k rizomatickým způsobem psané analýze představ migrantů z bývalé Jugoslávie na území Francie, Rakouska a v malé míře (pro obroušení hran závěrů učiněných v těchto terénech) též ČR.

Přes historický kontext (K dějinám migrací z bývalé Jugoslávie) a jednotlivé případové studie (Migranti z bývalé Jugoslávie ve Francii, Rakousku a ČR) se autor dostává ke kapitole Paměť druhé světové války. Legitimitu svého zájmu o obraz 2. světové války odvíjí od teze, že jde o důležité referenční období, okolo něhož se „krystalizuje historická paměť založená na etnicitě a politickém smýšlení“ (s. 67). Záhy se ovšem ukazuje, že nejde o model výkladu, který by byl pro porozumění aktérských představ migrantů funkční. Ač kapitola vhodně zpracovává vybrané dobové události (vzpouře v jihofrancouzském Villefranche-de-Rouergue a zabití

vojáků v rakouském Bleiburgu) podle konceptu míst paměti, záhy tuto partii do jisté míry činí nadbytečnou, když vychází tezi autor odmítne coby model neodpovídající paměti aktérů, s nimiž měl možnost hovořit. Představy jeho informátorů totiž referují spíše k válce vedoucí k rozpadu bývalé Jugoslávie. Vzpoura ve Villefranche je tak například pro chorvatské migranty událostí zcela marginální a o její recepci se pokouší pouze instituce chorvatské menšiny ve Francii (ambasády a francouzská prochorvatská sdružení). Máme tady tak co dělat hned s několika paralelními reprezentacemi paměti, přičemž aktérské recepce jsou autorem při analýze upozadovány oproti produkci elitní a populární kultury. Pokud ale chceme porozumět představám migrantů, pak by jistě stálo zato všimnout si právě jejich promluv, jednání či interakce v žitém prostoru. Přitom by stačilo zprůhlednit vztah, který panuje mezi každodenní praxí aktérů a vizuální/textuální reprezentací ve filmu, literární produkci a písniích (časté reference na produkci populární kultury – od turbofolku po politicky angažovaný hip hop a jugorock), jež jsou v knize k analýze představ využívány. Podobně vhodné by jistě mohlo být rozpracování kritické reflexe možností a úskalí interpretace „ex-jugo“ filmů a hudebních písní, otázky recepce reprezentací produkovaných populární kulturou samotnými migranty a kategorie populární kultury (její explanační hodnoty v návaznosti na snahu porozumět představám migrantů). Takto se mi to alespoň jeví z pozice zástupce oboru, jenž se pokouší porozumět aktérským konstrukcím sociální reality.

Ondřej Daniel je velmi dobře teoreticky vybaven a čile cituje autory reprezentující pestrou škálu diskurzů (za všechny

jmenujme postkoloniální studia, poststrukturalismus). To mu umožňuje publikaci velmi případně doplnit teoretickou reflexí orientalismu a balkanismu, jež jsou autorem nazírány jako specifické varianty kulturního rasismu, jejichž optikou je na migranty v hostitelských zemích pohlíženo. Jak autor správně upozorňuje, sehrává pro některé migranty důležitou identifikační funkci i strategie „autoexotizace“ prováděná prostřednictvím posilování „balkánských“ stereotypů o sobě samých, jež může fungovat jako nástroj integrace migrantů.

V části Populární kultura a subkultury je autor ve své analýze nejjistější – zejména když analyzuje vlastenecky nebo nacionálně orientované skladby a jejich interprety, ať už se pohybuje v prostředí produkce hudební, nebo filmové. Obzvláště turbofolk je vykreslen jako vskutku metažánr populární transnacionální hudby. Autor se tím ve své práci dostává k její „transnacionální“ rovině. Internet jako příklad transnacionálního kanálu totiž praktiky populární kultury výrazně rozšiřuje. Vedle diskurzů přítomných v hostitelských zemích a zemích původu je třeba proto brát na zřetel i na jedné straně sociálně podmíněné představy, u nichž lze odkazovat k teorii habitů P. Bourdieua, tak i deteritorializované globální představy (A. Appadurai). Sociální sítě a blogosféru lze přitom pojmout jako nástroje podryvání moci státních struktur, resp. monopolu státu na život migrantů. Přitom je ovšem zřejmé – a autor si toho je vědom –, že transnacionalismus není v konfliktu s diskurzem nacionálním. Stále více se ukazuje, jak transnacionální diasporní existence skupin osob může podporovat uplatnění nacionální ideologie (autor používá trefný termín „virtuální

primordialismus“ – s. 133) pro strategie upevnování národní identity v oblasti blogosféry a sociálních sítí na internetu. Proces deteritorializace tak má v sobě obsažen i tento „zpětný chod“, který jej s nacionálním diskurzem svazuje.

V závěrečné kapitole autor představy migrantů z bývalé Jugoslávie umísťuje v relačním poli referenčních bodů na škále bigbit vs. turbofolk, nacionalismus vs. jugonostalgie. Zdá se mi, že kniha ve svém záběru velmi často referuje k těmto pomyslným krajním bodům škály představ migrantů, ale jen velmi málo se dozvídáme o tom, co je „mezi“. Položme si tedy otázku: nebalkanizuje tím autor představy migrantů z bývalé Jugoslávie v intencích balkanismu? Neexotizuje je až příliš? K těmto úvahám nutně vede konstatování, že výzkum nezahrnuje informanty, „kteří by neměli nějaký vztah s elitami“ (s. 15, obdobně s. 49), resp. to, že autorovi informanti tvořili vzorek osob, který „odlišný etnický původ v hostitelské zemi jistým způsobem prožíval“. Asimilovaní migranti pro Daniela totiž byli „nevystopovatelní“ (s. 49). Tato okolnost je přitom pro charakter získaných dat zásadní. Etnické elity a na ně navázaní informanti zákonitě reprodukují etnický (nebo etnicko-revitalizační) diskurz. Nepodílí se na jeho reprodukci i autor tím, že ze své analýzy představ migrantů vynechává ony neviditelné „nepolitické“ a „netnické“ migranty?

Tyto otázky však celkový dojem z knihy ani v nejmenším nesnižují a rozhodně to není jejich cílem. Naopak – mají naznačit, že témata, která ve své práci Daniel otevírá, jsou „živým prostorem“, k jehož vyplnění může dojít i dalším studiem představ a identit migrantů, jistě nejen ze zemí bývalé Jugoslávie. Kroky, které na tomto

poli autor učinil – výborně vybaven teoreticky, velmi dobře obeznámen s kulturně-politickým kontextem bývalé Jugoslávie a s podporou množství empirického materiálu různých jazykových proveniencí –, si rozhodně zaslouží pozornost co nejširšího publika čtenářů. K jejímu rozšíření jistě přispěje fakt, že kniha vyšla jako v pořadí již třetí svazek knižní řady AntropoEdice – je tedy zájemcům kromě tištěné verze volně přístupná i v elektronické podobě na internetových stránkách AntropoWebu (<http://antropologie.zcu.cz/svazky-edice>) v duchu snahy prosazovat strategii open access v sociálních vědách.

Publikace reprezentuje skutečně průkopnickou aplikaci analyzovaných projektů populární kultury na fenomén představ a kolektivní paměti migrantů. Pro zájemce o kulturní studia migrantů nebo bývalé Jugoslávie sehrává publikace podobnou úlohu jako použití mapy v uličkách Bělehradu. Bez ní se prostě neobejde.

Michal Pavlásek (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Jiří Černý, POUTNÍ MÍSTA ČESKOBUDĚJOVICKÉ DIECÉZE. MILOSTNÉ OBRAZY, SOCHY A MÍSTA ZVLÁŠTNÍ ZBOŽNOSTI. Nová tiskárna Pelhřimov, Pelhřimov 2013, 343 s. + obrazové přílohy.–

V průběhu roku 2013 se na pultech knižnictví objevila nová publikace pod názvem *Poutní místa českobudějovické diecéze. Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*, která by neměla chybět v knihovně žádného zájemce o jižní Čechy. Tato encyklopedie kromě jihočeských poutních míst, milostných obrazů a soch věnuje pozornost také tzv. místům zvláštní

zbožnosti, drobným sakrálním objektům na území měst, obcí i v krajině, a kontinuálně tak navazuje na starší autorovy již vydané práce, jakými byly *Poutní místa Českobudějovicka a Novohradsko* (České Budějovice 2004), *Poutní místa jihozápadní Moravy. Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti* (Pelhřimov 2005), *Poutní místa jižních Čech. Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti* (České Budějovice 2006) a *Poutní místa Soběslavska a Třeboňska s přilehlou částí Dolních Rakous. Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti* (České Budějovice 2009).

Kdo se až dosud chtěl dozvědět něco o určitém duchovně významném místě, musel buď podstoupit pátrání v množství regionální literatury, anebo sáhnout po takřka stoleté knize Julia Košnáře, která ovšem zahrnuje pouze důležité poutnické svatyně, stejně jako novější průvodce českými poutními místy od Zdeňka Boháče. Naproti tomu Jiří Černý nahlíží na danou problematiku z mnohem širšího úhlu pohledu. Vedle shromáždění nepřehledného množství údajů z literatury a archivních pramenů, zejména farních kronik, je tato práce přínosná i tím, že vydává svědectví o současném stavu této pozoruhodné a donedávna opomíjené kategorii církevních památek. Na jedné straně je potěšitelné, jak mnoho kostelů, kaplí a kapliček bylo v poslední době opraveno, ba znovuzkříženo k životu, na straně druhé ovšem mnohé další naléhavě volají po záchraně a celá řada jich už z naší krajiny zcela vymizela.

Sledovaná oblast zahrnuje území vymezené hranicemi českobudějovické diecéze k roku 2012, což zahrnuje celkem deset vikariátů: České Budějovice-město, České Budějovice-venkov, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Pelhřimov, Písek,